

בעד כינונו של דיאלוג משולש בין ישראל, רוסיה וארצות הברית

תומאס גרהאם

ההכרה בכך שהתחרות האסטרטגית האמריקאית-רוסית היא שיטתית, נטועה באינטרסים עמוקים ואינה בת־חלוף מחייבת את שתי המעצמות לחשוב על מנגנון שיאפשר שיתופי פעולה במקומות שבהם מתקיים מפגש אינטרסים ביניהן, לצד המשך התחרות. כחלק מזה מוצע לכונן מארג של ערוצי הידברות, ובתוכם ערוץ עבור המזרח התיכון. מפגש היועצים לביטחון לאומי של ישראל, ארצות הברית ורוסיה בקיץ 2019, שלא היה לו בינתיים המשך, יכול להוות בסיס מוצלח להידברות בין המעצמות העולמיות. אם יחודש הדיאלוג המשולש, הוא יידרש להתמקד לא רק בסוגיה הסורית אלא גם לכלול את אזור המפרץ הפרסי, את חצי האי ערב, את מזרח הים התיכון ואת הסוגיה הישראלית-פלסטינית – האזורים שבהם שלוש המדינות פועלות באופן אקטיבי למימוש האינטרסים שלהן.

ב־25 ביוני 2019 התקיים בירושלים בפעם הראשונה מפגש משולש בין היועצים לביטחון לאומי של ישראל, רוסיה וארצות הברית, על מנת לבחון את המצב בסוריה. המפגש נערך בתקופה של מתח גובר והולך בין ארצות הברית לאיראן, והאחרונה הייתה הנושא העיקרי על סדר היום. אין זה מפתיע כי לא נרשמה תמימות דעים בין המשתתפים. במסיבת עיתונאים דחה ניקולאי פטרושב, מזכיר מועצת הביטחון הרוסית, את העמדה הישראלית והאמריקאית שלפיה איראן היא האיום העיקרי על ביטחון האזור, וציין כי איראן ממשיכה להיות "בעלת ברית ושותפה" של רוסיה (Gross, 2019).

אף על פי כן, לפי הדיווחים השיחות הלא־פומביות התנהלו היטב. פטרושב אמר כי שלושת הצדדים הסכימו במידה רבה על התוצאה הסופית שאותה היו רוצים לראות בסוריה, אך נדרשו דיונים נוספים בעניין הצעדים הקונקרטיים שיש לנקוט (Ontikov, 2019). עמיתו האמריקאי ג'ון בולטון אמר כי שלושת היועצים לא הגיעו לפגישה בציפייה כי יעלה בידם לפתור בעיות רבות, אולם לדבריו הפגישה עזרה לכולם להבין את העמדות השונות (Kershner, 2019). הישראלים מצידם היו גאים על אירוח הדיון התלת־צדדי ועל כך שהיועץ לביטחון לאומי שלהם השתתף בה כשווה בין שווים. עובדה זו רק העצימה את יוקרתם בדיפלומטיה הבינלאומית. עם זאת, ההתחלה המבטיחה לא הניבה דבר. בולטון הודח מתפקידו כיועץ לביטחון לאומי בספטמבר אותה שנה, ואילו ישראל נכנסה לתקופה של ממשלות קצרות מועד. עד כה לא התקיימה פגישת המשך, אף כי הרעיון מוסיף להעסיק לפחות את הצד הישראלי (RIA, 2021). כמו כן, לא היה כל איתות לכך ששלושת הצדדים מאמינים כי דיאלוג משולש זה עשוי להתפתח ולהפוך לערוץ קונסטרוקטיבי לניהול היחסים או המורכבויות של המזרח התיכון. האם הם מחמיצים הזדמנות, בייחוד בתקופה שבה ממשל ביידן וממשלת בנט הולכים ומתייצבים?

דיאלוגים משולשים ביחסים בין ארצות הברית ורוסיה

בסתיו 2020 הציעו דימיטרי טרנין, מנהל מרכז קרנגי במוסקבה, וכותב שורות אלה מודל חדש ליחסים בין ארצות הברית לרוסיה (Graham et al., 2020). יצאנו מנקודת הנחה כי העימות בין שתי המדינות הוא שיטתי ונטוע בחילוקי דעות עמוקים ביחס לעקרונות הסדר העולמי, אינטרסים גיאופוליטיים מתנגשים וערכים סותרים. לכן, היחסים ביניהן צפויים להישאר תחרותיים ובעלי אופי של עימות לפרקים במשך זמן רב בעתיד. עם זאת, טענתנו הייתה כי ביכולתן של מוסקבה וושינגטון לחתור באופן ריאליסטי להתחרות זו בזו בריסון הדדי, ואף לשתף פעולה במספר מוגבל של אתגרים בינלאומיים.

המודל שהצענו דומה לדטנט של שנות ה-70, אך עם הבדלים מהותיים. ההבדל החשוב ביותר הוא שהעולם נעשה יותר ויותר רב-מוקדי ולא דו-קוטבי, ושהיחסים בין ארצות הברית וסין החליפו את יחסיה של ארצות הברית עם רוסיה כציר המרכזי בזירה הכלל-עולמית. אנחנו סבורים כי הסגנון הדיפלומטי מצריך שינוי בהתאם. כתבנו שאם התחרות אינה עוד דו-קוטבית, אזי הדיפלומטיה אינה יכולה עוד להיות אך ורק, או אף ברובה, דו-צדדית. יחסים דו-צדדיים צריכים להיות מובנים במסגרת רב-צדדית. מובן שרוסיה וארצות הברית השתתפו לעיתים קרובות במה שאנו יכולים לתאר כ"קואליציות אד הוק של השחקנים החיוניים" על מנת לטפל בבעיות קונקרטיות, שיחות ה-P5+1 בנושא איראן הן דוגמה אחת לכך. כעת עלינו להפוך קואליציות כאלה לדבר שבשגרה ולהרחיבן כך שיכללו דיונים נרחבים יותר בסוגיות אסטרטגיות וביחס לארכיטקטורה אזורית. המשכנו וטענו כי היתרון הטמון בדיאלוגים ממוקדי נושא ורב-צדדיים כאלה הוא כי הם מצמצמים את ההשפעות השליליות של האסימטריה בין ארצות הברית ורוסיה, מעשירים את הדיונים ובעלי סיכוי רב יותר ליצור רעיונות שאפשר יהיה ליישם בפועל, משום שהמדינות החשובות הקשורות לסוגיה מסוימת מעורבות בתהליך מראשיתו.

אנחנו מכירים בכך שרבים מהדיאלוגים הללו אינם בשלים לשיח רשמי והם מתנהלים בצורה הטובה ביותר באופן בלתי רשמי בערוצים של מומחים – באופן אידיאלי בתמיכה רשמית. גישה זו תקדם מעין שותפות פרטית-ממשלתית לניהול היחסים בין ארצות הברית ורוסיה ותעזור בגיוס התמיכה הציבורית הדרושה לצורך הצלחתה ארוכת הטווח של כל יוזמה באשר היא. התוצאה הסופית תהיה רשת של מפגשים רב-צדדיים, רשמיים ובלתי רשמיים כאחד, אשר ייצבו את היחסים בין ארצות הברית ורוסיה וירסנו את התחרות.

ישראל, רוסיה וארצות הברית

אחד הדיאלוגים המשולשים שהמלצנו על קיומם היה דיאלוג עם ישראל בנושא המזרח התיכון. במובנים רבים ישראל היא השותפה האידיאלית עבור ארצות הברית ורוסיה. אפשר לטעון כי היא המעצמה האזורית המובילה במזרח התיכון כיום: לצבא שלה אין תחרות; כלכלתה היא המורכבת והמגוונת ביותר באזור; אין עוררין על מעמדה המוביל בתחום הטכנולוגיה המתקדמת, לרבות בתחום הסייבר; 'הסכמי אברהם' וקשריה המתהדקים עם ערב הסעודית מעידים על השפעתה ההולכת וגוברת, בתקופה שבה מדינות ערב המתונות מתמודדות עם האיום המתגבר מצידה של איראן. חשוב מכול, ישראל נהנית מיחסים טובים באופן יוצא מן הכלל עם ארצות הברית ורוסיה כאחת, ויש לה אינטרס חשוב למנוע מן היריבות ביניהן להתלקח באופן שיערער ביתר שאת את היציבות בסביבתה.

אין צורך להכביר מילים בעניין הקשרים בין ארצות הברית וישראל. ארצות הברית היא תומכת נלהבת בישראל מאז הקמתה ב-1948 ושותפה חסרת תחליף המסייעת לישראל בניהול יחסיה עם שכנותיה הערביות הקרובות מאז מלחמת ששת הימים. היא מעניקה לישראל סיוע צבאי וכספי ניכר וגיבוי דיפלומטי חיוני באו"ם ובמקומות אחרים. ב-1987 הגדירה ארצות הברית את ישראל כבעלת ברית עיקרית מחוץ לנאט"ו, וזו המדינה היחידה פרט למצרים הנהנית ממעמד זה במזרח התיכון. מעת לעת צצו ביניהן מתחים, לדוגמה על רקע פעילות ההתנחלות הישראלית בגדה המערבית, אולם התמיכה האמריקאית הכוללת בעצמאותה של ישראל ובזכותה להגנה עצמית היא בלתי מעורערת.

יחסיה של ישראל עם רוסיה מתנהלים במסלול שונה לחלוטין. ברית המועצות הייתה המדינה הראשונה שהכירה בישראל כמדינה עצמאית ב-1948. היא תמכה בחלוקת ארץ ישראל ובהקמתה של מדינה יהודית, בשעה שארצות הברית עוד היססה בנושא זה. הסיבה לכך נעוצה במידה רבה בשיקוליה הגיאופוליטיים של מוסקבה. מכיוון שברטיניה, שהייתה בעלת המנדט בארץ ישראל, התנגדה להכרזת העצמאות של ישראל, ההכרה הסובייטית נועדה לשחוק את ההשפעה הבריטית ולבסס דריסת רגל של ברית המועצות באזור, כולל במזרח הים התיכון, שם החלו העימותים הראשונים במסגרת המלחמה הקרה, ביוון ובטורקיה (Kramer, 2017). עם זאת, עד מהרה החלו יחסיה של ישראל עם ברית המועצות להידרדר. יחסם הנלהב של היהודים הסובייטים כלפי ישראל והתגברות הציונות בברית המועצות הזינו את הפרנויה של סטלין. הוא פתח בקמפיין אנטישמי הרסני ששיאו היה ב'משפט הרופאים' שבו הואשמו רופאים יהודים כי קשרו להתנקש בחייהם של מנהיגי ברית המועצות, וסטלין ביניהם. ואולם לא היה זה השינוי בגישתה של מוסקבה בלבד שכרסם ביחסים. מנהיגי ישראל עצמם העדיפו קשרים הדוקים יותר עם המערב, וארצות הברית החלה לנהל מגעים אקטיביים יותר עם ישראל, במידה רבה כמשקל נגד להשפעה הסובייטית (Kramer, 2017).

הקשרים הסובייטיים-ישראליים הגיעו לנקודת שפל ב-1967, כאשר מוסקבה ניתקה את היחסים בעקבות מלחמת ששת הימים והשליכה את יהבה על המשטרים הערביים הרדיקליים. האיום הגדול ביותר על ישראל היה התמיכה הדיפלומטית והצבאית שהעניקה מוסקבה למצרים במהלך מלחמת ההתשה בשנים 1967-1970. פעילות דיפלומטית אמריקאית זריזה דחקה בסופו של דבר את מוסקבה לשוליים בתהליך השלום הישראלי-מצרי לאחר מלחמת יום הכיפורים, תוך שחיקת חשיבותה בחשיבה הביטחונית-אסטרטגית הישראלית. המצב החל להשתנות רק עם עלייתו לשלטון במוסקבה של מיכאיל גורבצ'וב ב-1985. ברית המועצות חידשה בסופו של דבר את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל זמן קצר לפני התפרקותה ב-1991. מעט השתנה בשנות ה-90, כאשר רוסיה עברה משבר כלכלי-חברתי ופוליטי עמוק ונסוגה למעשה מן המזרח התיכון. המצב השתנה בעקבות עליית פוטין לשלטון לקראת סוף שנת 1999, שהעניק עדיפות עליונה לשיקום מעמדה של רוסיה כמעצמת עולמית מובילה. פירושו של דבר היה מתן קדימות לעמידה מחדשת על האינטרסים של רוסיה באזורי הפעילות האסטרטגיים המסורתיים שלה, קרי באירופה ובמזרח התיכון. ראשית, פוטין שיקם את יחסיה של רוסיה עם סוריה – מדינת חסות שלה משכבר הימים. שנית, הוא הגביר את שיתוף הפעולה עם איראן בתחום האנרגיה הגרעינית לשימושים אזרחיים והאיץ את בניית הכור הגרעיני האיראני בבושר. בה בעת הוא פעל לשים קץ לפעילויות איראניות בתוך רוסיה, אשר עוררו חשש כמקדמות

תפוצת טכנולוגיות שעלולות לקדם פרויקטים של נשק בלתי קוננוציונלי. "שיתוף הפעולה הצבאי-טכני" עם איראן, קרי, מכירת נשק רוסי, הואץ אף הוא.

שיקום מעמדה של רוסיה במזרח התיכון כלל גם פנייה לישראל. פוטין הבין כי הקהילה הגדולה של יהודים יוצאי ברית המועצות לשעבר בישראל פתחה בפניו הזדמנות אסטרטגית לפיתוח קשרים קרובים יותר עם המדינה החזקה ביותר במזרח התיכון, ואולי אף לשחוק – גם אם במעט – את ההשפעה האמריקאית עליה. לשם כך ערך פוטין ב־2005 את הביקור הראשון אי פעם של מנהיג רוסי בישראל, במטרה הברורה להרחיב את פרופיל המעורבות הרוסי באזור (הוא ביקר גם במצרים). אומנם הישראלים היו מודאגים מקשריה של רוסיה עם סוריה ואיראן, אולם פוטין זכה לקבלת פנים חמה, נפגש עם ראש הממשלה אריאל שרון וערך ביקור מרגש ביד ושם (Myre, 2005). הייתה זו תחילתו של מאמץ רוסי אקטיבי לחיזוק הקשרים עם ישראל, שנמשך עד עצם היום הזה, חרף חילוקי הדעות הנמשכים בדבר קשריה של מוסקבה עם סוריה ואיראן.

ב־2015, ההתערבות הדרמטית של פוטין בסוריה למען הצלת משטרו הקורס של בשאר אל-אסד חוללה שינוי בנוף הגיאופוליטי האזורי. רוסיה שבה למזרח התיכון כשחקנית ראשית, לראשונה מאז ימי המלחמה הקרה, תוך שהיא מנצלת את אובדן האמון של מדינות האזור בושינגטון, בעקבות פרשנותה השגויה של ארצות הברית לאירועי 'האביב הערבי'. חוסר הרצון האמריקאי להתערב באופן אקטיבי בענייני המזרח התיכון נחשף במערומיו ב־2013, בעקבות כישלונו של הנשיא ברק אובמה במימוש איומו להגיב כנגד משטר אסד, אם זה יעשה שימוש בנשק כימי נגד יריביו. בנקודה זו הציל פוטין את אובמה בהעלותו הצעה לפעולה אמריקאית-רוסית משותפת להשמדת הנשק הכימי שבידי אסד, שאותה אובמה קיבל בחפץ לב (Graham, 2013). ההתערבות הצבאית של רוסיה בסוריה בשנת 2015 רק חיידה את הניגוד בינה לבין ארצות הברית. בניגוד לארצות הברית, רוסיה הייתה מוכנה לפעול באופן החלטי כאשר האינטרסים שלה הועמדו בסיכון. היא לא נטשה את בעלות בריתה ולא התעלמה מהתחייבויותיה אף כאשר ארצות הברית נטשה את שותפיה משכבר הימים, שהבולט בהם היה נשיא מצרים לשעבר חוסני מובארכ (Graham, 2015). בעקבות זאת זכתה רוסיה מחדש במעמד של אחת המעצבות הגיאופוליטיות החשובות במזרח התיכון.

להתערבות הרוסית בסוריה היו גם השלכות מרחיקות לכת על יחסיה עם ישראל. למעשה היא יצרה גבול צבאי בין שתי המדינות, שהצריך עיסוק מתמיד ב"מניעת חיכוך" (deconfliction) בין הצבאות במרחב האווירי הצפוף מעל סוריה, שהיה מקופל בו סיכון לקרע ביחסים שאיש מהצדדים לא רצה בו. ההתערבות אף חייבה את מוסקבה לנהל במיומנות את יחסיה עם ישראל, אויבתם המושבעת של איראן וחזבאללה – שותפיה של רוסיה בהצלת משטר אסד. ככלל, מוסקבה העלימה עין מהפעילות הישראלית נגד הכוחות האיראניים וחזבאללה בסוריה. היא גם ניסתה, בהצלחה חלקית בלבד, להשאיר את הכוחות האיראניים הרחק מהגבול הסורי-ישראלי ברמת הגולן.

עם זאת, מאמצי "מניעת החיכוך" רחוקים מלהיות מושלמים. באירוע החמור ביותר שזכה לפרסום, אנשי צבא רוסים האשימו בספטמבר 2018 את ישראל בביצוע תמרון מול החוף הסורי, שגרם לסוללות ההגנה האווירית הסוריות להפיל בשוגג מטוס רוסי מדגם Il-20 ולהביא למותם של כל חמשה-עשר אנשי הצבא על סיפונו. צה"ל הביע צער על התקרית, אך תלה את האשם בסוריה באופן בלעדי. פוטין עצמו נאלץ להתערב על מנת לנטרל את המשבר המתלקח, תוך שהוא פוטר את ישראל מאחריות ותולה את האשם ב"שרשרת

סרגית של נסיבות מקריות" (BBC, 2018; Halbfinger et al., 2018). עובדה זו רק הדגישה את מחויבותו לשמירה על קשרים טובים עם ישראל. זאת למרות שהעניק למשרד ההגנה שלו חופש פעולה מסוים לנהל קמפיין לחץ נגד ישראל למשך מספר חודשים.

בעוד יחסיה של ישראל עם ארצות הברית נטוים באינטרסים ובמחויבות לערכים ולעקרונות דמוקרטיים משותפים, יחסיה עם רוסיה הם מלכתחילה מבוססי אינטרס בלבד. מציאות זו באה לידי ביטוי מובהק יותר מאז 2015. ישראל, המתמודדת עם מאמצי דה־לגיטימציה וניסיונות בידוד בינלאומיים, מעריכה את התועלת הנוספת מיחסי עבודה תקינים עם רוסיה. בצדק או שלא בצדק, פקידים ישראלים גם מאמינים כי הקשרים עם מוסקבה מעניקים לישראל מידה מסוימת של מינוף ביחס לאיראן וערוץ העברת מסרים בלתי פורמלי אפשרי לטהראן. בפרט, ישראל סבורה כי נוכחותה של מוסקבה בסוריה מגבילה את השאיפות האיראניות במרחב רגיש מבחינה ביטחונית. מוסקבה מצידה משתמשת בקשריה עם ישראל להרחבת חופש התמרון שלה באזור, שכן קשרים אלה מעניקים לה מינוף מוגבר מול מדינות ערב ואיראן. הקשר עם ישראל גם עוזר לרוסיה בערעור המאמצים האמריקאיים לבודדה בזירה הבינלאומית. ישראל, לדוגמה, נמנעת מהטלת סנקציות על רוסיה בגין פעולותיה באוקראינה ומגינני הסיפוח של חצי האי קרים. לפחות בשלב זה, לאף אחת מן המדינות אין סיבה לוותר על היחסים החמים.

דיאלוג משולש מחדש?

מהם הסיכויים להחייאתו של הדיאלוג המשולש האמריקאי-רוסי-ישראלי בנסיבות אלה? נראה כי לישראל ולרוסיה יש הרבה מה להרוויח מדיאלוג כזה. לישראל הוא יעניק הזדמנות לחזק את מעמדה כשחקנית דיפלומטית, כפי שקרה במפגש המשולש הראשון של היועצים לביטחון לאומי בקיץ 2019. עבור רוסיה תהיה זו ראייה נוספת להשפעתה הגוברת באזור, שתציג אותה כשווה במעמדה לארצות הברית. אפשרות זו היא הניצבת מאחורי ההתלבטות המובנת של וושינגטון אם לקחת חלק בערוץ כזה: היא אינה רוצה לבטא הכרה בתפקידה של רוסיה כמעצמה חיצונית חשובה במזרח התיכון. ואולם זוהי כבר עובדה: רוסיה הפכה למעצמה כזאת, ואין הגיון רב בהתעלמותה של וושינגטון ממצייאות זו. יתרה מזאת, רצונה הברור של ארצות הברית לצמצם את מעורבותה במזרח התיכון על מנת שתוכל להתמקד באתגרים אסטרטגיים חשובים יותר, בייחוד במזרח אסיה, ומאמציה החוזרים ונשנים של מוסקבה למלא את החללים שנוצרו בשל כך ממחיישים מציאות זו ביתר שאת.

לאור זאת, השאלה החשובה אינה אם על וושינגטון לערב את מוסקבה בתהליך חדש. השאלה היא: האם שתי המדינות מסוגלות לנהל את היריבות ביניהן בדרכים שלא יגרמו להגברת מתחים ולא יערערו עוד יותר את היציבות ההפכפכה במזרח התיכון? מסגרת תלת־צדדית עם ישראל יכולה לתרום תרומה חשובה בהקשר זה. סדר היום של דיון תלת־צדדי אינו נדרש להתמקד בסוגיה הסורית כמו ב־2019, אלא הוא חייב לכלול את אזור המפרץ הפרסי, את חצי האי ערב, את מזרח הים התיכון ואת הסוגיה הישראלית-פלסטינית – האזורים שבהם שלוש המדינות פועלות באופן אקטיבי למימוש האינטרסים שלהן. חרף היריבויות, שלוש המדינות ימצאו מטרות משותפות שעליהן יוכלו להגיע להסכמה, אף אם לא על הדרך להשיגן.

בתור התחלה, לכל השלוש אינטרס משותף לא לערער ביתר שאת את היציבות באזור, ולאף אחת מהן אין אינטרס ליצור דומיננטיות של מדינה אחת בו. בניגוד לחלק ניכר מן הפרשנויות במערב, שיתוף הפעולה של רוסיה עם איראן אינו אסטרטגי אלא חלק מ"תן וקח", שבמסגרתו רוסיה מקדמת את האינטרסים שלה בסוריה, והשתיים פועלות נגד פאקס אמריקנה (סדר אזורי בדומיננטיות אמריקאית) במזרח התיכון. פנייתה של רוסיה למעצמות אזוריות נוספות – מצרים, ישראל, טורקיה וערב הסעודית, שאף אחת מהן אינה ידידה של איראן – מסמנת בבירור את מגבלות התמיכה שלה בטהראן. מכאן שהדיון בחזון של כל אחת משלוש המדינות ביחס למאזן הכוחות היציב באזור עשוי להניב הבנה בדבר הדרך האפשרית לרסן את שאיפותיה של איראן, תוך המשך ההכרה באינטרסים הלגיטימיים שלה.

באופן דומה, שלושת הצדדים יכולים לקיים דיון בונה על תוכנית הגרעין של איראן. לשלוש המדינות אינטרס משותף – למנוע מאיראן להשיג נשק גרעיני. למען הסר ספק, המדינות הציגו הערכות סותרות מאוד בדבר מטרותיה ויכולותיה של איראן, ובניגוד לשתי המדינות האחרות, ישראל רואה בתוכנית הגרעין של איראן איום קיומי. עם זאת, ישראל, רוסיה וארצות הברית עשויות להגיע להסכמה מינימלית סבירה כלשהי בדבר הסדרי הביטחון הנדרשים על מנת להקל את חששותיה של ישראל ולהפחית את הסיכון למבצע צבאי ממושך, הכרוך בסיכון למלחמה נרחבת יותר שמטרתה להרוס את מתקני הגרעין של איראן.

הדיון על איראן יכלול בהכרח חילופי דעות בנושא הטרור. אף על פי ששלוש המדינות מכריזות כי הן מתנגדות לטרור, הן נבדלות זו מזו בהערכת האיום ובהגדרות של ארגוני הטרור. רוסיה מתנגדת בעקשנות לכלול את חמאס ואת חזבאללה ברשימה, וחזבאללה הוא שותף חיוני של רוסיה בסוריה. מוסקבה מאשימה את ארצות הברית בתמיכה בטרוריסטים סונים הפועלים נגד נשיא סוריה אסד, חרף העובדה כי כוחות אמריקאיים הם שהובילו את הכרעת דאע"ש, ארגון טרור חסר רחמים בעיני מוסקבה וושינגטון כאחת. אף על פי כן, מוסקבה הייתה מוכנה לפעול לריסון פעילות חזבאללה ולהעלים עין מפעולות ישראליות נגד הארגון בסוריה, על מנת לשמור על יחסיה עם ישראל. לכל הפחות, דיון תלת-צדדי עשוי לאפשר לכל אחד מהם להבין טוב יותר את החששות של הצדדים האחרים, מה שעשוי להוביל לריסון רב יותר במגעיו כל אחד מהם עם הקבוצות הנחשבות טרוריסטיות בעיני השותפות לשיח המשולש.

הסוגיות הקשורות לאיראן הן ללא ספק הבערות מכולן, ושלוש המדינות ירצו להקדיש להן את מרבית תשומת הלב. אולם יש לפחות שתי סוגיות נוספות שחייבות להיות על סדר היום: מזרח הים התיכון והסכסוך הישראלי-פלסטיני. התחרות ההולכת וגוברת לפיתוח משאבי אנרגיה במי האגן המזרחי של הים התיכון טומנת בחובה פוטנציאל לערעור היציבות באזור. זאת בהתחשב בסכסוכים הנמשכים בלוב ובסוריה ובמחלוקת על גבולות המים הכלכליים בין טורקיה לבין יוון וקפריסין, שמוסיפה נדבך נוסף למערכת היחסים המתוחה בין טורקיה וישראל. המחלוקת בנושא הגבולות ומשאבי האנרגיה באגן המזרחי של הים התיכון עשויה גם להגביר את התחרות בין ארצות הברית לרוסיה באזור בעל חשיבות אסטרטגית עצומה לשתי המדינות בשל המסדרונות הימיים החיוניים המתחברים לים התיכון: תעלת סואץ והמצרים הטורקיים. דיון תלת-צדדי עשוי להתמקד בניהול האחראי של התחרות הבלתי נמנעת.

אין צורך כי שלוש המדינות יעסקו בהרחבה ביחסי ישראל והפלסטינים. מוסקבה אינה ממלאת תפקיד מרכזי בתהליך השלום, משום שבו היא למעשה נדחקה לשוליים עוד בשנות ה-70. ואולם ייתכן כי אפשר

להקדיש מעט חשיבה מועילה לאופן שבו יכולות שלוש המדינות להכיל את הסכסוך ולהפחית את הסיכון לכך ששחקנים אזוריים אחרים יוכלו להשתמש בו כדי להלהיט את הרוחות ברחבי המזרח התיכון.

סיכום

מאמצים רבים הושקעו בהכנת הדיאלוג המשולש הראשון ב-2019. ייתכן כי כיום פחת התיאבון של חוגים רשמיים לנסות להחיות שיחות אלה. בפרט, ליועץ לביטחון לאומי של ארצות הברית יש סוגיות דחופות יותר לעסוק בהן, בראש ובראשונה סין. יתר על כן, בתקופה שבה ארצות הברית ורוסיה מחפשות דרכים ליצירת יחסים קונסטרוקטיביים יותר, נראה כי המזרח התיכון נמצא במקום נמוך הרבה יותר בסדר העדיפויות. עם זאת, אין פירושו של דבר כי עלינו לוותר על דיון משולש. זה בדיוק המצב שבו על הקילות המומחים בישראל, ברוסיה ובארצות הברית להתערב כדי לקדם דיאלוג העשוי לעזור בפיתוח רעיונות לקידום היציבות והביטחון באזור בעל חשיבות אסטרטגית רבה.

מקורות

- BBC News (2018, September 18). Russia blames Israel after military plane shot down off Syria. *BBC News*.
- Graham, T. (2013, September 19). For now, Putin struts on the world stage. *YaleGlobal Online*.
- Graham, T. (2015, October 6). Putin's Syria move raises profile — with risks. *YaleGlobal Online*.
- Graham, T., & Trenin, D. (2020). Towards a new model for US–Russian relations. *Survival*, 62(4), 119-134.
- Gross, J. A. (2019, June 25). In trilateral Jerusalem summit, Russia sides with Iran, against Israel and US. *Times of Israel*.
- Halbfinger, D. M., & Higgins, A. (2018, September 18). Putin calls downing of Russian plane in Syria 'tragic' and absolves Israel. *The New York Times*.
- Kershner, I. (2019, June 25). Netanyahu presses superpowers to remove Iranian forces from Syria. *The New York Times*.
- Kramer, M. (2017, November 6). *Who saved Israel in 1947?* *Mosaic*.
- Myre, G. (2005, April 29). Putin visits Israel and tries to allay its security worries. *The New York Times*.
- Ontikov, A. (2019, June 26). [In Russian] Za Ierusalimom Osaka: Rossiya, SShA i Izrail obsudili nabolevsheye [Osaka is after Jerusalem: Russia, the US and Israel had discussed the most pressing issues]. *Izvestiya*.
- RIA. (2021, October 16). [In Russian] Rossiya, SShA i Izrail' dogovorilis' provesti vstrechu glav sovbezov [Russia, the US and Israel have agreed on a meeting of heads of National Security Councils]. *RIA*.